

SUE KLEBOLD

HET BESEF VAN EEN MOEDER

Leven in de nasleep van het Columbine-drama

Over het boek

‘Op 20 april 1999 bewapenden Eric Harris en Dylan Klebold zich met geweren en explosieven en liepen Columbine High School binnen. Ze doodden twaalf leerlingen en een leraar en verwondden vierentwintig anderen alvorens zichzelf van het leven te beroven. Het was de ergste schietpartij op een school in de geschiedenis. Dylan Klebold was mijn zoon.’

In *Het besef van een moeder* doet Sue Klebold resoluut en eerlijk verslag van haar reis als moeder die moet leren leven met het onbegrijpelijke. In de hoop dat de inzichten die zij heeft verworven andere gezinnen misschien kunnen helpen om te zien wanneer een kind het moeilijk heeft, vertelt zij haar hele verhaal – op basis van haar dagboeken, de video’s en aantekeningen die Dylan achterliet en talloze interviews met deskundigen op het gebied van de geestelijke gezondheid.

Met een voorwoord van Andrew Solomon, auteur van *Ver van de boom*

Over de auteur

Sue Klebold is de moeder van Dylan Klebold, een van de twee schutters op Columbine High School in Littleton, Colorado. De afgelopen zestien jaar heeft zij geleefd met het onbeschrijflijke verdriet en de schaamte over de dag die zoveel levens veranderde. Hoe kon haar kind, de veelbelovende jonge man van wie ze had gehouden en die ze had opgevoed, verantwoordelijk zijn voor deze gruweldaad? En hoe was het mogelijk dat zij als moeder niet had geweten dat er iets mis was? Had ze bepaalde subtiele signalen soms over het hoofd gezien? Waren er dingen die ze anders had kunnen doen? Het zijn de vragen waarmee Klebold sinds de tragedie van Columbine dagelijks heeft geworsteld en waarop zij in dit boek een antwoord probeert te geven.

Sue Klebold heeft de afgelopen jaren elk detail van haar gezinsleven blootgelegd en geprobeerd te begrijpen wat de cruciale overlap is tussen geestelijke gezondheidsproblemen en geweld. In plaats van zich te laten verlammen door haar verdriet en berouw, is zij zich gepassioneerd en effectief gaan inzetten voor een verbetering van het bewustzijn van de geestelijke gezondheid en voor betere behandelingen.

De auteur schenkt alles wat zij met dit boek verdient aan onderzoek en aan charitatieve organisaties die zich richten op geestelijke gezondheidsproblemen.

Bezoek www.levboeken.nl voor informatie over al onze boeken.
Volg @Levboeken op Twitter en bezoek onze Facebook-pagina:
www.facebook.com/Levboeken.

Sue Klebold

Het besef van een moeder

Oorspronkelijke titel

A Mother's Reckoning

Copyright © 2016 by Vention Resources Inc., PBC

Introduction copyright © 2016 by Andrew Solomon

Vertaling

Bonella van Beusekom

Omslagontwerp

b'IJ Barbara

Foto voorzijde omslag

De familie Klebold

Foto auteur

© J-K Photography

© 2016 A.W. Bruna Uitgevers B.V., Amsterdam

ISBN 978 94 005 0694 7

NUR 770

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische veelevoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

*Aan alle mensen die zich alleen, wanhopig en radeloos voelen,
zelfs in de armen van degenen die van hen houden.*

Portret van de familie Klebold, kerst 1991
(van links naar rechts: ik, Byron, Dylan en Tom).

Foto: Pekari

Inhoud

Inleiding door Andrew Solomon 11

Voorwoord 21

DEEL I: De laatste mensen op de wereld

- HOOFDSTUK 1: ‘Er is een schietpartij geweest op Columbine High School’ 29
- HOOFDSTUK 2: Glassplinters 45
- HOOFDSTUK 3: Het leven van iemand anders 60
- HOOFDSTUK 4: Een rustplaats 78
- HOOFDSTUK 5: Een voorgevoel 81
- HOOFDSTUK 6: Jongensjaren 86
- HOOFDSTUK 7: Van moeder tot moeder 112
- HOOFDSTUK 8: Een plek van verdriet 139
- HOOFDSTUK 9: Leven met rouw 141
- HOOFDSTUK 10: Het eind van de ontkenning 160

DEEL II: Naar begrip

- HOOFDSTUK 11: De diepten van zijn wanhoop 189
- HOOFDSTUK 12: Een noodlottige dynamiek 204

HOOFDSTUK 13:	De weg naar zelfmoord: Dylans derde leerjaar	213
HOOFDSTUK 14:	De weg naar geweld: Dylans eindexamenjaar	250
HOOFDSTUK 15:	Nevenschade	285
HOOFDSTUK 16:	Een nieuw bewustzijn	288
HOOFDSTUK 17:	Oordeel	303
HOOFDSTUK 18:	De verkeerde vraag	317
	<i>Tot besluit: De vrouwen die ik niet kende</i>	329
	<i>Dankwoord</i>	333
	<i>Noten</i>	339
	<i>Register</i>	349

Inleiding

Pijn, moet ik echt zolang ik leef,
jou velen
en moet ik huis en haard en zelfs mijn hoofd
met jou delen?
Jou voeden als ik mezelf te eten geef?

Edna St. Vincent Millay

W e geven ouders eigenlijk altijd de schuld van de klaarblijkelijke tekortkomingen van hun kinderen. Zo stelde de achttiende-eeuwse theorie van het imaginationisme dat mismaaktheid bij kinderen het gevolg was van de onderdrukte perverse verlangens van hun moeder. In de twintigste eeuw beweerde men dat homoseksualiteit werd veroorzaakt door dominante moeders en passieve vaders; schizofrenie weerspiegelde de onbewuste wens van ouders dat hun kind niet bestond; en autisme was het gevolg van zogenaamde ‘koelkastmoeders’, die zo koel waren dat hun kinderen veroordeeld waren tot zwijgen. We zijn inmiddels gaan beseffen dat zulke complexe en multicausale aandoeningen niet het gevolg zijn van de houding of het gedrag van de ouders. En toch blijven we denken dat als je maar in de gezinnen zou kunnen kijken waar de moordenaars zijn opgevoed, de fouten van de ouders je direct in het oog zouden springen. Het idee dat kinderen kneedbaar zijn is de heersende opvatting; daardoor proberen we jeugdige wetsovertreders aan te passen aan de samenleving in plaats van hen simpelweg te bestraffen. Volgens die logica kan een slechte volwassene misschien onherstelbaar slecht zijn, maar is een slecht kind niet meer dan een weerspiegeling van negatieve invloeden, het product van wat er is misgegaan in de opvoeding in plaats van een slecht karakter dat niet te veranderen valt. Wie weet

schuilt er een zekere waarheid in dat sympathieke optimisme, maar automatisch veronderstellen dat het de schuld van de ouders is, is een ernstige misvatting.

Er zijn twee redenen dat we ons vastklampen aan het idee dat het de schuld van de ouders is. In de eerste plaats omdat het duidelijk is dat ernstige mishandeling en verwaarlozing bij kwetsbare mensen afwijkend gedrag kan veroorzaken. Een slechte opvoeding kan zulke kinderen in de richting duwen van verslaving, lidmaatschap van bendes, huiselijk geweld en diefstal. Bij slachtoffers van wreedheid in de jeugd komen vaak hechtingsstoornissen voor evenals herhalingsdwang die hen ertoe drijft de agressie die ze hebben ondergaan te herhalen. Sommige ouders beschadigen hun kinderen, maar dat betekent niet dat alle kinderen met problemen ongeschikte ouders hebben. Vooral extreme, irrationele misdrijven worden meestal niet veroorzaakt door iets wat de ouders hebben gedaan; de onlogica die eraan ten grondslag ligt is te groot om te kunnen zijn uitgelokt door trauma.

In de tweede plaats, en die reden is veel sterker, willen we maar al te graag geloven dat ouders criminelen voortbrengen, omdat we daardoor zeker weten dat wij in ons eigen huis niet zulke verkeerde dingen doen, dat wij niet het risico op een dergelijke ellende lopen. Ik ben me bewust van die misvatting omdat ik haar zelf ook koesterde. Toen ik Tom en Sue Klebold op 19 februari 2005 voor het eerst ontmoette, dacht ik dat ik vast snel zou kunnen vaststellen wat hun tekortkomingen waren. Ik was bezig met het boek *Ver van de boom*, over ouders en de problemen met hun kinderen, en ik dacht dat deze ouders toonbeelden van slechte opvoeders zouden zijn. Ik dacht natuurlijk niet dat ze hun kind tot gruweldaden hadden aangezet, maar wel dat uit hun verhaal talloze, duidelijke fouten zouden blijken. Ik wilde de Klebolds niet aardig vinden, want als ik hen aardig vond dan zou ik daarmee erkennen dat wat er gebeurd was niet hun fout was. En als het niet hun fout was, zijn we geen van allen veilig. Helaas vond ik hen heel aardig. En daardoor denk ik nu dat de psychopathie achter het bloedbad van Columbine in elk gezin kan opduiken. Die is onmogelijk te voorspellen of te herkennen, en drijft als een tsunami de spot met al onze voorbereidingen.

Volgens Sue Klebolds verhaal was ze vóór Columbine een gewone moeder uit een gewone plaats. Ik kende haar op dat moment nog niet, maar toen haar leven na die tragedie in scherven lag, vond ze de kracht daar wijsheid uit te putten. Het vergt moed om in die omstandigheden je liefde te bewaren. Ik voel me bevoorrecht dat ik haar gulle vriendschap, haar grote affectie en haar belangstelling heb leren kennen, en juist die eigenschappen maken de tragedie nog verbijsterender. Aanvankelijk vond ik dat de Klebolds hun kind hadden moeten afwijzen, maar inmiddels begrijp ik dat het veel meer kracht vraagt om zijn daden diep te betreuren en toch van hem te blijven houden. Sues grote liefde voor haar zoon blijkt overduidelijk uit al deze pagina's vol verdriet, en haar boek laat zien hoe ingewikkeld het allemaal in elkaar zit. Zij stelt dat goede mensen slechte dingen kunnen doen, dat wij allemaal moreel in de war zijn en dat als je iets vreselijks doet, dat dan niet al je andere daden en bedoelingen uitwist. De uiteindelijke boodschap van dit boek is angstaanjagend: misschien ken je je eigen kinderen wel niet en, nog erger, misschien kun je je eigen kinderen wel niet kennen. De vreemde voor wie je bang bent is misschien wel je eigen zoon of dochter.

'We lezen onze kinderen sprookjes voor en leren hun dat er goede mensen en slechteriken zijn,' zei Sue tegen me toen ik *Ver van de boom* schreef. 'Dat zou ik nu nooit meer doen. Ik zou zeggen dat iedereen van ons het vermogen heeft om goed te zijn en het vermogen om slechte keuzes te maken. Als je van iemand houdt, dan hou je van zowel het goede als het slechte in diegene.' Ten tijde van Columbine was Sue werkzaam in het gebouw waar ook de reclassering was gevestigd en vond ze het altijd raar en beangstigend om met ex-gedetineerden in de lift te staan. Na de tragedie ging ze anders naar hen kijken. 'Ik had het gevoel dat ze net zo waren als mijn zoon. Dat het gewoon mensen waren die, om welke reden ook, een vreselijke keuze hadden gemaakt en in een afschuwelijke, wanhopige situatie terecht waren gekomen. Als ik op het nieuws iets over terroristen hoor, denk ik: dat is iemands kind. Door Columbine voel ik me nu meer verbonden met de mensheid dan ooit.' Door een ingrijpend verlies kun je als nabestaande veel meer mededogen krijgen.

Twee soorten misdrijven schokken ons meer dan andere: misdrijven waarvan kinderen het slachtoffer zijn, en misdrijven die gepleegd worden door kinderen. In het eerste geval rouwen we om onschuldige kinderen, in het tweede geval om onze misvatting dat kinderen onschuldig zijn. Schietpartijen op scholen stuiten ons het meest tegen de borst, omdat we daar met beide worden geconfronteerd. En van alle schietpartijen op scholen blijft Columbine een soorten gulden standaard, het ultieme voorbeeld waar alle andere schatplichtig aan zijn. Door hun extreme ingebeeldheid vermengd met sadisme, het willekeurige van de aanslag en de omvang van de voorafgaande planning zijn Eric Harris en Dylan Klebold de helden geworden van een grote groep jonge ‘rebellens zonder doel’, terwijl ze door de meeste mensen worden gezien als psychisch beschadigd en door sommige religieuze groeperingen als aanhangers van het satanisme. De motieven en bedoelingen van de jongens zijn telkens opnieuw geanalyseerd door mensen die hun kinderen tegen dergelijke aanslagen willen beschermen. Sommigen stellen ook de moedige vraag hoe ze zeker kunnen weten dat hun eigen kinderen niet zulke misdrijven zouden kunnen plegen. Het spreekwoord luidt: ‘Beter de vijand die je kent, dan de vijand die je niet kent’ en Columbine was bovenal een verrassingsaanval die je verstand te boven gaat, van gruwelen die zich voordoen op klaarlichte dag.

Het was onmogelijk om een duidelijk beeld van de moordenaars te krijgen. We leven in een maatschappij die overal schuldigen zoekt en de families van de slachtoffers zijn meedogenloos geweest in hun vraag naar onmogelijke ‘antwoorden’ die ‘verborgen’ werden gehouden. Het beste bewijsmateriaal dat de ouders het niet wisten is dat ze er zeker anders mee om waren gegaan als ze het wel hadden geweten. John DeVita, de politierechter van Jefferson County, zei over de twee jongens: ‘Het verbijsterende is alle misleiding. Het gemak waarmee ze dat deden. De onverstoortbaarheid.’ De meeste ouders denken dat ze hun kinderen beter kennen dan het geval is; kinderen die niet gekend willen worden kunnen hun innerlijk leven goed geheimhouden. De rechtszaken van de families van de slachtoffers waren gestoeld op de twijfelachtige principes dat de menselijke natuur kenbaar is, dat innerlijke logica achterhaald kan wor-

den en dat tragedies een voorspelbaar patroon volgen. Ze waren op zoek naar ontbrekende informatie die het gebeurde zou veranderen. Jean-Paul Sartre schreef ooit: ‘Het kwaad heeft geen eigenstandig bestaan’, en voegde eraan toe: ‘Als je de oorzaken ervan kent, dan kun je het nog niet verdrijven.’ Maar in de voorsteden van Denver wordt Sartre kennelijk nauwelijks gelezen.

Eric Harris lijkt een moordzuchtige psychopaat te zijn geweest en Dylan Klebold een depressieve jongen met suïcidale neigingen, en hun wanen versterkten elkaar. Dylans depressiviteit zou waarschijnlijk niet in moordzucht omgeslagen zijn zonder het leiderschap van Harris, maar Eric was zijn motivatie misschien ook kwijtgeraakt als hij niet de sensatie had gehad dat hij Dylan met zich mee de diepte in sleurde. Erics kwaadaardigheid is schokkend, maar Dylans berusting niet minder. Dylan schreef: ‘De gedachte aan zelfmoord geeft me hoop dat ik op mijn plek zal zijn, waar ik ook naartoe zal gaan na dit leven – dat ik eindelijk niet meer in oorlog ben met mezelf, de wereld, de kosmos – mijn geest, lichaam, overal, alles RUST heeft – ik, mijn ziel (het bestaan).’ Hij beschrijft zijn eigen ‘eeuwige lijden in oneindige richtingen door oneindige realiteiten’. Het woord dat in zijn dagboeken het vaakst voorkomt is ‘liefde’. Eric schreef: ‘Hoe durf je te denken dat hij en ik lid zijn van dezelfde soort als wij zoouououououo verschillend zijn. Jij bent geen mens, jij bent een robot... en als jij mij vroeger kwaad hebt gemaakt, dan ga je eraan als ik je zie.’ Zijn dagboek beschrijft hoe hij in een fantasietoekomst, als hij studeert, meisjes naar zijn kamer zal lokken en ze zal verkrachten. Dan: ‘Ik wil met mijn eigen tanden een keel opentrekken, als een blikje frisdrank. Ik wil een slappe, kleine eerstejaars pakken en die uit elkaar rukken als een kutwolfje, hem wurgen, zijn hoofd tot moes slaan, zijn kaak openrijten, zijn armen in tweeën breken en hem laten zien wie god is.’ Eric was een gemankeerde Hitler; Dylan een gemankeerde Holden Caulfield [de hoofdpersoon in *De vanger in het graan*, vert.]’

Sue Klebold benadrukt het suïcidale element in de dood van haar zoon. Karl Menninger, die veel heeft geschreven over zelfmoord, stelt dat voor zelfmoord drie dingen moeten samenvallen: ‘de wens om te doden, de wens om gedood te worden en de wens om te sterven’. De wens om te doden wordt niet altijd naar buiten

gericht, maar is een essentieel stukje van de puzzel. Eric Harris wilde doden en Dylan Klebold wilde sterven, en allebei zagen ze hun ervaring als iets goddelijks; allebei schreven ze dat het bloedbad een god van hen zou maken. Hun combinatie van grootheidswaan en ongerijmdheid valt nog binnen een normale puberteitsbeleving. Op Columbine High School, tegen het eind van de schietpartij, hoorde een getuige die zich verstopte in de kantine een van de moordenaars zeggen: ‘Vandaag eindigt de wereld. Vandaag is de dag dat we doodgaan.’ Dat is een infantiele versmelting van het zelf met de ander. G.K. Chesterton schreef: ‘De man die een man doodt, doodt een man/ De man die zichzelf doodt, doodt alle mensen./ In zijn optiek vernietigt hij de wereld.’

Mensen die zich inzetten voor geesteszieken wijzen erop dat de meeste misdrijven niet gepleegd worden door geesteszieken en dat de meeste geesteszieken geen misdrijven plegen. Wat betekent het om Columbine te zien als het product van geesten die niet geestesziek waren? Mensen bieden meestal weerstand aan een misdrijf omdat ze weten dat ze erdoor in de problemen zullen komen of omdat het indruist tegen hun normen en waarden. De meeste mensen hebben weleens spullen gezien die ze zouden willen stelen. De meeste mensen hebben tegenover iemand met wie ze een intieme band hebben weleens een vlaag van woede gevoeld waarin ze diegene wel zouden kunnen vermoorden. Maar de reden dat je geen kinderen die je amper kent op school gaat vermoorden en de school niet gijzelt is niet angst voor straf of een worsteling met je normen en waarden; het hele idee komt in een gezonde geest gewoon niet op. Ook al was hij depressief, Dylan had geen schizofrenie, PTSS, bipolaire stoornis of een andere aandoening die past binnen de keurige parameters van een psychiatrische diagnose. Dat zijn denken was ontregeld vermindert de boosaardigheid van Dylans daden niet. Wat dit boek zo integer maakt, is onder andere dat het geen verklaring probeert te geven voor wat hij heeft gedaan. Uit Sue Klebolds weigering om de pestkoppen, de school of de aanleg van haar zoon de schuld te geven, blijkt haar vastberadenheid dat je dit niet kunt wegredeneren en simpelweg zult moeten accepteren. Ze probeert de vage grens tussen kwaadaardig gedrag en ziekte niet te verduidelijken.

Direct na het bloedbad richtte een timmerman uit Chicago in Littleton vijftien kruisen op – één voor ieder slachtoffer, ook voor Dylan en Eric. Veel mensen legden bloemen neer bij de kruisen van Eric en Dylan, net als bij de andere. Brian Rohrbough, de vader van een van de slachtoffers, verwijderde de gedenkplaten van Harris en Klebold. ‘Aan wat Christus voor ons heeft gedaan mag je geen afbreuk doen door moordenaars met kruisen te eren,’ zei hij. ‘Nergens in de Bijbel staat dat je een moordenaar die er geen berouw van heeft hoeft te vergeven. Als je geen berouw hebt, dan vergeef je het hun niet – dat zegt de Bijbel.’ Het is duidelijk dat er ruimte is om deze interpretatie van het christendom te herzien, maar Rohrboughs bewering draait om de misvatting dat rouwen om de dood van de moordenaars neer zou komen op vergeving, en dat vergeving de gepleegde gruwelen verhult. Sue Klebold zoekt geen vergeving voor haar zoon en zou zich dat niet eens kunnen voorstellen. Ze legt uit dat zij niet wist wat er aan de hand was, maar ze verontschuldigt zichzelf niet; het feit dat ze het niet wist ziet zij als verraad aan haar zoon en aan de wereld. Dat iemand die een ernstig misdrijf heeft gepleegd doodgaat is misschien ook maar het beste, maar als een kind overlijdt, sterven ook de verwachtingen van zijn ouders. Dit boek over rouw is Sues daad van plaatsvervangend berouw. Haat wist liefde niet uit. Die twee liggen juist heel dicht bij elkaar.

Sue vertelde me tijdens onze eerste ontmoeting over het moment op 20 april 1999 dat ze hoorde wat er gebeurde op Columbine High School. ‘Terwijl iedere andere moeder in Littleton erom bad dat haar kind in veiligheid was, moest ik bidden dat mijn kind zou sterven voordat hij nog meer mensen iets aan zou doen,’ zei ze. ‘Ik dacht: als dit echt gebeurt en hij overleeft het, dan wordt hij veroordeeld en terechtgesteld, en ik kon het niet verdragen om hem twee keer te verliezen. Ik bad om het moeilijkste waar ik ooit om heb gebeden: dat hij zichzelf zou doden, want dan wist ik tenminste dat hij dood wilde, en dan zou ik niet met alle vragen blijven zitten die ik zou hebben als hij door een politiekogel was getroffen. Misschien had ik daar gelijk in, maar er zijn heel wat uren geweest dat ik spijt heb gehad van dat gebed: ik wilde dat mijn zoon zichzelf zou doden en dat deed hij.’

Aan het eind van dat weekend vroeg ik hun wat ze Dylan zouden willen vragen als hij bij ons in de kamer was en Tom zei: ‘Dan zou ik hem vragen: hoe haalde je het verdomme in je hoofd om dat te doen!’ Sue keek even naar de vloer en zei toen zachtjes: ‘Ik zou hem vragen mij te vergeven dat ik zijn moeder was en niet wist wat er omging in zijn hoofd, dat ik hem niet heb kunnen helpen en dat hij mij niet in vertrouwen durfde te nemen.’ Toen ik haar vijf jaar later aan dat gesprek herinnerde, zei ze: ‘Toen het net was gebeurd, wilde ik dat ik nooit kinderen had gekregen, dat ik nooit was getrouwd. Als Tom en ik elkaar niet tegen waren gekomen op Ohio State, dan was Dylan er niet geweest en dan zou zoiets vreselijks nooit zijn gebeurd. Maar inmiddels ben ik toch blij dat ik kinderen heb gekregen en dat het deze kinderen waren, want de liefde voor hen – zelfs al is de prijs daarvoor deze pijn – is de grootste vreugde in mijn leven geweest. Als ik dat zeg, dan heb ik het over mijn eigen pijn en niet over die van anderen. Maar ik accepteer mijn eigen pijn; het leven is vol lijden en dit is mijn lijden. Ik weet dat het beter voor de wereld zou zijn geweest als Dylan nooit was geboren. Maar ik denk dat het niet beter voor mij was geweest.’

Iedereen maakt weleens een plotseling overlijden mee, maar Sues verlies kwam in telkens terugkerende golven: het verlies van haar zoon zelf; het verlies van haar beeld van hem; het verlies van haar afweer tegen het zien van zijn donkerste kant; het verlies van haar identiteit als iets anders dan de moeder van een moordenaar en het verlies van de fundamentele overtuiging dat het leven logisch in elkaar zit, dat als je het allemaal goed doet, je bepaalde lugubere resultaten kunt voorkomen. Het heeft geen zin om leed te vergelijken en het zou verkeerd zijn om te zeggen dat Sue Klebold van alle verliezen in Littleton het meest schokkende verlies heeft geleden. Maar Sue zit er wel mee dat de pijn over het niet kennen van haar zoon altijd verbonden zal zijn met de pijn over het leed dat hij anderen heeft aangedaan. Zij worstelt met het verdriet dat haar kind is overleden, dat er andere kinderen zijn overleden en dat zij niet een gelukkig kind heeft opgevoed dat een positieve bijdrage aan de wereld heeft geleverd.

Als je jonge kinderen hebt en de kleine probleempjes waar ze

mee zitten moet oplossen dan is dat al niet gemakkelijk, maar het is helemaal vreselijk als je kinderen problemen krijgen die jij met geen mogelijkheid kunt oplossen. Die universele teleurstelling wordt ons hier in een enorme omvang voorgeschoteld. Sue Klebold beschrijft haar natuurlijke neiging om het mensen naar de zin te maken, en maakt duidelijk dat schrijven van haar vergde dat ze daar niet aan toegaf. Haar boek is een ode aan Dylan, maar geen excuus, en een ontroerende oproep tot aandacht voor en onderzoek naar geestelijke gezondheid. Sue Klebold, een moreel hoogstaande, vastberaden en waardige vrouw, staat heel alleen in deze ervaring. Niemand heeft die ooit gehad. In zekere zin maakt dit Sue tot iemand die we niet kennen, net als Dylan. Door haar ervaringen op te schrijven heeft ze gekozen voor een soort van openbare onkenbaarheid.

Van Ovidius is de beroemde oproep ‘Verwelkom deze pijn, want je zult ervan leren’. Je hebt alleen weinig keus als het om een dergelijke pijn gaat; je kunt er niet voor kiezen om die niet binnen te laten. Je kunt je ongenoegen kenbaar maken als hij verschijnt, maar je kunt hem niet sommeren het pand te verlaten. Sue Klebold heeft nooit geklaagd dat ze een slachtoffer was, en haar verslag doet denken aan Job die zegt: ‘Het goede krijgen we van God en het slechte ook.’ En: ‘Alles waar ik bang voor was, is gebeurd./ Ik heb geen vrede. Ik vind geen rust meer, ik houd het niet meer uit.’ En ten slotte: ‘Dat woorden de pijn niet minder maken.’ Sue Klebolds boek gaat erover dat ze net als Job afdaalde in een onbegrijpelijke hel; ze is al haar veiligheid kwijt. Misschien is het indrukwekkendste wel dat ze erkent dat woorden een dergelijke pijn niet minder kunnen maken. Ze probeert het niet eens. Dit boek is niet bedoeld als een catharsis om zichzelf beter te voelen. Het is een verslag van een worsteling en van aanvaarding, Sue Klebold wil haar kwelling gebruiken in de hoop anderen een dergelijke pijn te besparen; de pijn van haarzelf, die van haar zoon en die van zijn slachtoffers.

Andrew Solomon

Voorwoord

Op 20 april 1999 bewapenden Eric Harris en Dylan Klebold zich met geweren en explosieven en liepen Columbine High School binnen. Ze doodden twaalf leerlingen en een leraar en verwondden vierentwintig anderen alvorens zichzelf van het leven te beroven. Het was de ergste schietpartij op een school in de geschiedenis.

Dylan Klebold was mijn zoon.

Ik zou er mijn leven voor willen geven om datgene wat er die dag is gebeurd ongedaan te maken. Echt, ik zou mijn leven met alle plezier willen ruilen voor een van de levens die toen verloren gingen. Maar ik weet dat een dergelijke ruil onmogelijk is. Niets wat ik kan doen of zeggen kan het bloedbad ooit goedmaken.

Zestien jaar zijn er sinds die vreselijke dag voorbijgegaan en in die jaren heb ik geprobeerd te begrijpen wat voor mij nog steeds onbegrijpelijk is: hoe een veelbelovend jongensleven heeft kunnen escaleren tot zo'n ramp, en ook nog eens terwijl ik erbij stond. Ik heb deskundigen ondervraagd, onze familie, Dylans vrienden en vooral mezelf. Wat had ik over het hoofd gezien en hoe kon het dat ik dat over het hoofd had gezien? Ik heb mijn dagboek uitgeplozen, ik heb ons gezinsleven geanalyseerd met de verbetering van een forensisch wetenschapper en ik heb alle alledaagse gebeurtenissen en gesprekken opnieuw doordacht op zoek naar de aanwijzingen die ik had gemist. Wat had ik kunnen zien? Wat had ik anders kunnen doen?

Mijn zoektocht naar antwoorden begon als een persoonlijke missie, een oerbehoefte om het te weten die even sterk was als de schaamte, ontzetting en rouw die me overmanden. Maar ik ben gaan zien dat de stukjes die ik in handen heb, passen in een puzzel die veel mensen wanhopig proberen op te lossen. De hoop dat wat

ik te weten ben gekomen anderen misschien kan helpen, heeft ertoe geleid dat ik de moeilijke, maar noodzakelijke stap zet om in de openbaarheid te treden met mijn verhaal.

Er is een wereld van verschil tussen hoe ik er nu in sta en mijn zienswijze vóór Columbine, toen ons gezinsleven er nog net zo uitzag als dat van andere Amerikaanse gezinnen in een heel gewone plaats op het platteland. Meer dan tien jaar zoeken in de puinhopen hebben me de ogen geopend: niet alleen voor dingen die ik eerst niet wist over Dylan en de gebeurtenissen die leidden tot die dag, maar ook voor het besef dat die inzichten implicaties hebben die veel verder gaan dan Columbine.

Ik zal nooit weten of ik had kunnen voorkomen dat mijn zoon zijn vreselijke rol in het bloedbad zou vervullen die dag, maar ik ben wel dingen gaan zien waarvan ik wilde dat ik ze anders had gedaan. Dat zijn kleine dingen, draadjes in het grote weefsel van een normaal gezinsleven. Want als iemand vóór Columbine een kijkje in ons leven had genomen, denk ik dat wat diegene had gezien, ook al had die nog zo ver ingezoomd, heel gewoon was, niet anders dan de levens die zich afspelen in talloze huizen in het hele land.

Tom en ik waren liefdevolle, betrokken ouders met aandacht voor hun kinderen, en Dylan was een lief, enthousiast en aanhankelijk kind. Dit was geen kind om wie we ons zorgen maakten en voor wie we baden, in de hoop dat hij uiteindelijk zijn weg zou vinden en een productief leven zou leiden. We noemden hem ‘ons zonnetje’ – niet alleen vanwege zijn engelachtige blonde haar, maar omdat alles hem zo gemakkelijk af leek te gaan. Ik was dankbaar dat ik zijn moeder was en hield zielsveel van hem.

Het feit dat we zo’n gewoon leven leidden vóór Columbine zal voor mensen misschien het lastigste van dit verhaal zijn. Maar voor mij is dat tevens het belangrijkste. Ons gezinsleven was niet moeilijk of beladen. Ons jongste kind was niet lastig, laat staan een jongen van wie wij (of anderen die hem kenden) ooit hadden gedacht dat hij een risico voor zichzelf of voor wie dan ook vormde. Ik zou willen dat veel dingen anders waren gelopen, maar ik zou vooral graag willen weten hoe het mogelijk was dat alles in orde leek met mijn zoon, terwijl dat niet het geval was.

Wat betreft psychische aandoeningen: veel kinderen zijn daar

tegenwoordig even kwetsbaar voor als honderd jaar geleden voor infectieziekten. En hun gevoeligheid blijft te vaak onopgemerkt, zo ging dat bij ons ook. Of een kind nu tot gruwelijke daden komt of dat het dat kind niet echt lukt om gelukkig en productief te zijn: dat is verbijsterend en hartverscheurend. Als we niet doordrongen raken van die kwetsbaarheden, blijven we er een vreselijke tol voor betalen. En die tol bestaat niet alleen uit tragedies zoals die op Columbine, Virginia Tech, in Newtown of Charleston, maar uit talloze stillere, sluimerende tragedies die zich elke dag weer afspelen in de gezinnen van collega's, vrienden en familieleden.

Het is misschien een harde waarheid voor een vader of moeder, maar het is een waarheid die geen enkele ouder beter kent dan ik, namelijk dat liefde niet genoeg is. Ook al was mijn liefde voor Dylan oneindig groot, zij heeft Dylan niet kunnen beschermen en ook de dertien mensen niet die werden gedood op Columbine High School of de velen die gewond en getraumatiseerd raakten. Ik heb de subtiele aanwijzingen van dat Dylan psychisch niet in orde was over het hoofd gezien, aanwijzingen die een verschil zouden hebben gemaakt voor Dylan en zijn slachtoffers – alle verschil van de wereld.

Door mijn verhaal zo eerlijk mogelijk te vertellen, zelfs al kom ik daar ook niet zo mooi in naar voren, hoop ik dat andere ouders verder zullen kijken dan de façade die hun kinderen laten zien, zodat ze hulp kunnen zoeken als dat noodzakelijk is.

Veel van mijn eigen vrienden en collega's hebben hun manier van opvoeden veranderd doordat ze ons verhaal kennen. Dat heeft in sommige gevallen indrukwekkende resultaten opgeleverd. Een vroegere collega was het bijvoorbeeld opgevallen dat haar dochter van dertien zich wat terugtrok. Met Dylan in haar achterhoofd bleef ze haar onder druk zetten. Uiteindelijk brak haar dochter en biechtte op dat ze verkracht was door een vreemde toen ze stiekem het huis uit was gegaan om naar een vriendin te gaan. Het meisje was heel depressief, schaamde zich, was bang en overwoog in alle ernst om zich van het leven te beroven.

Mijn collega kon haar kind helpen doordat ze subtiele veranderingen opmerkte en bleef doorvragen. Het is bemoedigend voor me dat het verhaal van de dochter van mijn collega een gelukkiger

afloop had doordat ze ons verhaal kende, en ik denk dat het alleen maar goed is om de kring van mensen die het kennen groter te maken.

Het is niet gemakkelijk voor me om hiermee in de openbaarheid te treden, maar als wat ik heb geleerd en ben gaan inzien door de zware beproeving van Columbine kan helpen, dan ben ik het moreel verplicht om dat te delen. Het is weliswaar beangstigend om me uit te spreken, maar dit moet ik gewoon doen. De lijst van dingen die ik anders zou hebben gedaan als ik meer had geweten is lang. Daarin ben ik in gebreke gebleven. Maar door wat ik heb geleerd weet ik dat we in actie moeten komen, dat we in kaart moeten brengen wat we kunnen doen om tragedies zoals mijn zoon die heeft aangericht te voorkomen en om te verhinderen dat kinderen in stilte lijden.

Opmerking voor de lezer:

De cursieve passages aan het begin van veel hoofdstukken zijn fragmenten uit mijn dagboeken.

In de dagen na Columbine schreef ik het ene notitieblok na het andere vol, in een poging mijn verwarring, schuldgevoel en rouw te verwerken. Zoals de meeste dagboeken zijn die van mij niet geschikt voor publicatie, maar voor dit boek is het bronnenmateriaal dat van onschatbare waarde is. Er wordt weleens verwezen naar de ‘mist van de oorlog’ en ik ben ervan overtuigd dat in mijn situatie iets soortgelijks van toepassing is. Als ik niet dagen, weken en jaren continu aantekeningen had gemaakt, had de mist een te groot deel van het verhaal opgeslokt om er nog betrouwbaar verslag van te kunnen doen. Mijn dagboeken zijn nuttige herinneringen; niet alleen aan de gebeurtenissen en feiten, maar ook aan de fasen van mijn eigen ontwikkeling.

Ik zit nu in een heel andere fase dan in de dagen na Columbine; ik overdrijf niet als ik zeg dat ik niet langer dezelfde ben. Door de fragmenten uit mijn dagboeken krijg je een indruk van de directe gedachten en gevoelens die ik had toen de gebeurtenissen plaatsvonden, terwijl de hoofdstukken zijn geschreven vanuit het per-

spectief dat ik in de loop van de tijd na enorm veel onderzoek en zelfreflectie kreeg.

Sommige namen en veelzeggende details in dit boek zijn veranderd om de privacy van mensen te beschermen.

Tijdens het schrijven van dit boek heb ik veel deskundigen geïnterviewd op terreinen die uiteenlopen van wetshandhaving tot de inschatting van dreigingen, journalistieke ethiek, sociologie, psychologie, psychiatrie en neurobiologie. Dit boek zou er niet zijn geweest zonder hun grootmoedigheid en toewijding om dit samen met mij uit te zoeken.

DEEL I

De laatste mensen op de wereld

Met Dylan op zijn vijfde verjaardag.
De familie Klebold

‘Er is een schietpartij geweest op Columbine High School’

20 april 1999, 12.05 uur

Ik zat op kantoor in Denver en stond op het punt om te vertrekken voor een vergadering over beurzen voor studenten met een beperking toen ik het rode lampje op mijn telefoon zag flikkeren omdat er een boodschap was binnengekomen.

Ik luisterde die af, voor het hoogst onwaarschijnlijke geval dat mijn vergadering was geannuleerd, maar de boodschap bleek van mijn man Tom. Zijn stem klonk gespannen, schor, dringend.

‘Susan, dit is een noodgeval! Bel me meteen terug!’

Meer hoefde hij niet te zeggen. Door de klank van zijn stem wist ik dat er iets met een van onze zonen was.

Het leek uren te duren voor mijn trillende vingers ons huistelefoonnummer hadden gedraaid. De paniek spoelde als een golf over me heen; mijn hart bonsde in mijn oren. Onze jongste zoon Dylan was op school; zijn oudere broer Byron was op zijn werk. Een ongeluk?

Tom nam op en schreeuwde meteen: ‘Luister naar de televisie!’ Maar ik kon er niets van verstaan. Het joeg me angst aan dat wat er was gebeurd erg genoeg was om op televisie te komen. Mijn vrees van een paar seconden daarvoor dat er een auto-ongeluk was gebeurd leek daarbij ineens te verbleken. Was het oorlog? Was ons land aangevallen?

‘Wat is er aan de hand?’ schreeuwde ik in de hoorn. Aan de andere kant van de lijn klonk alleen statische televisieruis waar geen touw aan vast te knopen was. Ten slotte kwam Tom weer aan de lijn, maar het leek wel alsof mijn normaal zo stabiele man gek was geworden. De woorden die hij er hortend en stotend uitgooide, sloegen nergens op: ‘Gewapende man... schutter... school.’

Ik moest mijn best doen te begrijpen wat Tom me probeerde te vertellen: Dylans beste vriend Nate had Tom, die thuis in zijn werkkamer zat, een paar minuten daarvoor gebeld met de vraag: 'Is Dylan ook thuis?' Zo'n telefoontje midden op een schooldag zou op zich al alarmerend zijn geweest, maar de reden voor Nats telefoontje was de ergste nachtmerrie van iedere ouder: op Columbine High School, waar Dylan in zijn eindexamenjaar zat, liepen schutters rond die mensen doodschoten.

En er was meer: Nate zei dat de schutters zwarte regenjassen droegen die leken op de jas die wij voor Dylan hadden gekocht.

'Ik wil jullie niet ongerust maken,' had hij tegen Tom gezegd. 'Maar ik ken alle leerlingen die zwarte jassen dragen en de enigen die ik niet kan vinden zijn Dylan en Eric. Ze waren vanochtend ook niet bij het bowlen.'

Toms stem was schor van angst toen hij me vertelde dat hij na het telefoontje het hele huis overhoop had gehaald op zoek naar Dylans regenjas, in de irrationele overtuiging dat als hij die kon vinden er met Dylan ook niets aan de hand was. Maar de jas was weg, en Tom was helemaal over zijn toeren.

'Ik kom naar huis,' zei ik, terwijl de paniek mijn ruggengraat verdoofde. We hingen op zonder afscheid te nemen.

Wanhopig vechtend om kalm te worden, vroeg ik een collega om me af te melden voor de vergadering. Toen ik het kantoor uit liep, trilden mijn handen zo erg dat ik mijn rechterhand met mijn linker moest ondersteunen om het knopje bij de lift in te kunnen drukken voor de juiste verdieping. De andere mensen in de lift waren vrolijk met elkaar aan het kletsen, ze gingen het gebouw uit om te gaan lunchen. Ik gaf als verklaring voor mijn vreemde gedrag: 'Er is een schietpartij geweest op Columbine High School. Ik moet naar huis om er zeker van te zijn dat het goed gaat met mijn zoon.' Een collega bood aan me naar huis te brengen. Ik schudde mijn hoofd, ik kon verder geen woord meer uitbrengen.

Toen ik in mijn auto stapte gingen mijn hersenen als een razende tekeer. Het kwam niet bij me op om de radio aan te zetten; ik kon de auto nauwelijks veilig op de weg houden. De enige gedachte die ik constant had terwijl ik de 41 kilometer naar huis reed was: Dylan is in gevaar.

Ik had angstkrampen in mijn borst terwijl ik steeds opnieuw dezelfde flarden informatie ontleedde. De jas kon overal zijn, zei ik tegen mezelf: in Dylans kluisje of in zijn auto. Het feit dat de jas van een puber miste betekende vast niets. Maar mijn resolute, betrouwbare man had bijna hysterisch geklonken; zo had ik hem nog nooit gehoord.

De rit leek een eeuwigheid te duren, alsof ik in slow motion reisde, maar mijn geest draaide op lichtsnelheid en mijn hart bonste in mijn oren. Ik bleef proberen de puzzelstukjes zo in elkaar te passen dat er niets aan de hand was, maar de kale feiten waarover ik beschikte schonken me weinig troost, en ik wist dat ik er nooit meer bovenop zou komen als Dylan iets was overkomen.

Tijdens het rijden praatte ik hardop tegen mezelf en begon onbedaarlijk te snikken. Analytisch als ik van nature ben, probeerde ik mezelf kalmte in te praten: ik had nog niet genoeg informatie. Columbine High School was een heel grote school met meer dan tweeduizend leerlingen. Dat Nate Dylan niet had kunnen vinden in de chaos, hoefde niet per se te betekenen dat onze zoon gewond of dood was. Ik moest me niet door Toms paniek laten aansteken. Terwijl de ontzetting in golven over me heen spoelde, bleef ik tegen mezelf zeggen dat we ons waarschijnlijk onnodig opwonden, dat alle ouders dat in zo'n situatie deden als hun kind nog niet terecht was. Misschien was er niemand gewond. Straks liep ik onze keuken binnen en was Dylan onze koelkast aan het plunderen, en plaagde hij me ermee dat ik zo overdreven reageerde.

Toch kon ik niet voorkomen dat mijn gedachten van het ene vreselijke scenario naar het andere raasden. Tom had gezegd dat er schutters in de school waren. Met zwetende handen aan het stuur schudde ik mijn hoofd, alsof Tom het kon zien. Schutters! Misschien wist niemand waar Dylan was, omdat hij was neergeschoten. Misschien lag hij wel gewond of dood in het schoolgebouw – misschien zat hij opgesloten en kon hij ons niet te pakken krijgen. Of werd hij gegijzeld. Dat was zo'n akelige gedachte dat ik bijna geen lucht meer kreeg.

Maar ik voelde ook iets knagen in mijn maag. Ik was verstijfd van angst toen ik Tom Eric Harris had horen noemen. De enige keer dat Dylan echt in de problemen had gezeten, was hij in het

gezelschap van Eric geweest. Ik schudde mijn hoofd opnieuw. Dylan was altijd een vrolijk, lief kind geweest en hij zou opgroeien tot een evenwichtige, verstandige volwassene. Hij had zijn lesje wel geleerd, stelde ik mezelf gerust. Hij zou zich geen tweede keer in iets onverstandigs laten meesleuren.

Terwijl er tientallen andere angstaanjagende scenario's door mijn koortsachtige geest schoten, vroeg ik me ook af of de verschrikkingen die zich op school afspeelden niet het gevolg waren van een onschuldige eindexamenstunt die vreselijk uit de hand was gelopen.

Eén ding was zeker: Dylan kon geen geweer hebben. Tom en ik waren zo tegen wapens dat we overwogen uit Colorado te verhuizen na wetswijzigingen die het gemakkelijker maakten om verborgen vuurwapens te dragen. Hoe ondoordacht de stunt ook mocht zijn, Dylan zou zich nooit hebben ingelaten met iets waarbij echte geweren betrokken waren, zelfs niet voor de grap.

En zo ging dat 41 lange kilometers door. De ene minuut werd ik overspoeld met beelden van een gewonde Dylan die om hulp schreeuwde en vervolgens weer met beelden uit gelukkiger tijden van Dylan als jongetje dat zijn verjaardagskaarsjes uitblies en zich gillend van de pret met zijn broer van de plastic glijbaan in het badje in de achtertuin liet glijden. Ze zeggen weleens dat je leven in een flits aan je voorbijgaat als je sterft, maar tijdens die rit naar huis was het het leven van mijn zoon dat zich als een film voor me afspeelde – en elk dierbaar beeldje was niet alleen hartverscheurend, maar vervulde me ook met radeloze hoop.

Die helse rit van 41 kilometer naar huis was de eerste stap in wat mijn levenstaak zou worden: in het reine komen met het onmogelijke.

Toen ik thuiskwam, ging mijn paniek in een nog hogere versnelling. Tom vertelde me in losse flarden van wat hij wist: schutters op school, Dylan en Eric nog steeds niet terecht. Wat er ook aan de hand was, het was ernstig. Hij had onze oudste zoon Byron gebeld, die had gezegd dat hij meteen thuis zou komen van zijn werk.

Tom en ik renden door het huis als dolgedraaide opwindspeel-

tjes, vol adrenaline, niet in staat te stoppen of iets zinnigs te doen. Onze huisdieren verstopten zich met opengesperde ogen gearmeerd in een hoekje.

Tom bleef vastberaden naar de ontbrekende jas zoeken; ik was juist verbijsterd door het feit dat Nate had gezegd dat Dylan het bowlen had gemist. Hij was die ochtend ruim op tijd van huis gegaan en had afscheid genomen toen hij vertrok. Toen ik erover nadacht, moest ik telkens weer denken aan hoe vreemd dat afscheid was geweest.

Die ochtend, het was 20 april, was mijn wekker vlak voordat het licht begon te worden afgegaan. Ik kleedde me aan om naar mijn werk te gaan en keek op de klok. Omdat we wisten dat Dylan een enorme hekel had aan vroeg opstaan, hadden Tom en ik hem uit het hoofd proberen te praten dat hij zich zou inschrijven voor bowlingles om 6.15 uur. Maar Dylan had zijn zin doorgedreven. Hij zei dat het leuk zou zijn, hij hield van bowlen en een paar van zijn vrienden volgden die les ook. Het hele semester was het hem redelijk goed gelukt om op tijd op de baan te zijn – niet altijd, maar wel bijna. Toch moest ik de tijd in de gaten houden. Want al zette Dylan plichtsgetrouw zijn wekker, als hij ging bowlen moest ik hem meestal een keer extra onder aan de trap roepen zodat hij uit bed kwam.

Maar op de ochtend van 20 april was ik me nog aan het aankleden toen ik Dylan de trap af hoorde stommelen, langs onze gesloten slaapkamerdeur op de begane grond. Het verbaasde me dat hij al op en aangekleed was zonder dat ik hem achter de vordden had hoeven te zitten. Hij liep snel en leek haast te hebben om te vertrekken, ook al had hij tijd genoeg om nog wat langer te kunnen blijven liggen.

Omdat we onze plannen voor de dag altijd op elkaar afstemden, keek ik om de slaapkamerdeur. ‘Dyl?’ riep ik. De rest van het huis was te donker om iets te kunnen zien, maar ik hoorde de voordeur opengaan. Vanuit het donker hoorde ik hem scherp en vastberaden ‘Doei’ roepen en vervolgens de deur stevig achter zich dichttrekken. Hij was al weg voordat ik de lamp in de hal aan kon doen.

Onzeker geworden liep ik naar ons bed en wekte ik Tom. Dylan had maar één woord gezegd, maar zijn stem had scherp geklonken,

wat ik niet van hem gewend was – bijna spottend, alsof hij midden in een ruzie met iemand was betrappt.

Het was niet het eerste teken die week dat erop wees dat Dylan gestrest was. Twee dagen daarvoor, op zondag, had Tom me gevraagd: 'Is het je opgevallen hoe Dylans stem de laatste tijd klinkt? Hij klinkt gespannen en hoger dan normaal,' zei hij, met zijn duim en middelvinger naar zijn stembanden gebarend. 'Zijn stem wordt altijd hoger als hij gespannen is. Ik denk dat hem iets dwarszit.' Tom had intuïtief altijd heel goed door hoe het met de jongens ging, en we besloten met Dylan te gaan praten om te zien of hij ergens mee zat. Het was logisch dat Dylan zich zorgen maakte, want hij moest bijna eindexamen doen. Drie weken daarvoor waren we op de universiteit gaan kijken die zijn eerste keuze was: die van Arizona. Hoewel Dylan heel zelfstandig was, vereiste het heel wat aanpassing van hem om in een andere staat te gaan studeren; hij was nog nooit van huis weg geweest.

Maar het feit dat Dylans stem gespannen had geklonken toen hij afscheid nam zat me niet lekker en het ergerde me dat hij verder niets tegen me had gezegd en me niet had verteld wat zijn plannen voor die dag waren. We hadden nog niet met Dylan gepraat; hij had het grootste deel van het weekend met verschillende vrienden doorgebracht. 'Ik denk dat je zondag gelijk had,' zei ik tegen mijn slaperige man. 'Dylan zit écht ergens mee.'

Vanuit bed stelde Tom me gerust. 'Ik ga wel met hem praten als hij terug is uit school.' Omdat Tom vanuit huis werkte, aten ze meestal samen een tussendoortje en lazen het sportkatern van de krant als Dylan thuiskwam. Ik ontspande en maakte me net als normaal klaar om naar mijn werk te gaan. Het stelde me gerust dat Tom het zou weten als Dylan echt ergens mee zat tegen de tijd dat ik weer thuis was.

Toen ik in onze keuken stond en de beetje informatie die we hadden na het telefoontje van Nate in elkaar probeerde te passen, voelde ik me koud worden bij de herinnering aan de nare, harde vlakheid in Dylans stem toen hij die ochtend afscheid had genomen en het feit dat hij vroeg was opgestaan maar niet naar de les was gegaan. Op dat moment had ik gedacht dat hij vroeg met iemand koffie ging drinken – misschien zelfs om te bespreken wat hem

dwarszat. Als hij niet was gaan bowlen, waar had hij dan in vredesnaam gezeten?

De grond zakte pas echt weg onder mijn voeten toen de telefoon ging en Tom opsprong en de keuken in rende om op te nemen. Het was een advocaat. Tot op dat moment was ik vooral bang geweest dat Dylan in gevaar was – dat hij ofwel gewond was ofwel iets stoms had gedaan waardoor hij in de problemen zou raken. Nu begreep ik dat Tom ook bang was voor iets waarvoor Dylan misschien een advocaat nodig had.

Dylan was in zijn derde jaar op high school in de problemen geraakt met Eric. Dat incident had ons de schrik van ons leven bezorgd: ons beleefde, georganiseerde kind, over wie we ons nooit zorgen hadden hoeven maken, had ingebroken in een geparkeerd busje en elektronische apparatuur gestolen. Daardoor had Dylan een proeftijd opgelegd gekregen. Hij had een Diversion-programma [alternatieve straf en begeleiding van jongeren die in de fout zijn gegaan, vert.] opgelegd gekregen, waardoor hij geen strafblad had gekregen. Hij had het traject zelfs voortijdig afgerond – iets wat niet vaak voorkwam, zo was ons verteld – en met veel lof van zijn begeleider.

Iedereen had ons gezegd dat we het incident niet moesten opblazen: Dylan was een goede jongen en zelfs de beste pubers konden stomme dingen doen. Maar we hadden wel de waarschuwing gekregen dat elke misstap, zelfs scheerschuim op een trapleuning, zou leiden tot de tenlastelegging van een strafbaar feit en gevangenisstraf. Bij de eerste aanwijzing dat Dylan misschien in de problemen zat had Tom dus contact opgenomen met een gerenommeerde strafadvocaat. Terwijl ik ergens niet kon geloven dat Tom dacht dat Dylan betrokken zou kunnen zijn bij wat er op school gebeurde, was ik ook dankbaar: ondanks zijn bezorgdheid had Tom zo'n vooruitziende blik dat hij in actie kwam.

Ik was zelf nog mijlen verwijderd van het idee dat er echt mensen gewond zouden zijn of dat ze gewond waren geraakt door mijn zoon. Ik maakte me eigenlijk alleen maar zorgen dat Dylan voor een of ander stomme, aanstellerige grap misschien zijn toekomst in gevaar had gebracht door achteloos de tweede kans weg te gooien die hij door zijn succesvolle afronding van het Diversion-programma had gekregen.

Het telefoontje bracht natuurlijk veel erger nieuws. Gary Lozow, de advocaat met wie Tom contact had opgenomen, had met het politiebureau gebeld. Hij belde terug om Tom te vertellen dat het ondenkbare nu was bevestigd. Hoewel de verslagen elkaar tegen spraken, was er geen twijfel over dat er iets vreselijks aan de hand was op Columbine High School en dat er schutters bij betrokken waren. Het Openbaar Ministerie had tegenover Gary Lozow bevestigd dat ze Dylan ervan verdachten een van die schutters te zijn. De politie was onderweg naar ons huis.

Toen Tom ophing staarden we elkaar vol afgrijzen en ongeloof aan. Wat ik hoorde kon toch niet waar zijn? En toch was het waar. Maar het kón niet waar zijn. Zelfs de ergste scenario's die ik tijdens de rit naar huis in mijn hoofd had afgespeeld, verbleekten bij de realiteit die nu opdoemde. Ik had me er zorgen over gemaakt dat Dylan in gevaar verkeerde of iets kinderachtigs had gedaan waardoor hij in de problemen was geraakt; nu bleek dat er mensen gewond waren geraakt door wat hij deed. Dit was echt; dit gebeurde echt. En toch kon ik er met mijn verstand niet bij.

Vervolgens vertelde Tom me dat hij wilde proberen de school binnen te komen.

Ik schreeuwde: 'Nee! Ben je gek? Dan word je misschien gedood!'

Hij keek me strak aan en zei: 'Nou en?'

De maalstroom van verwarring die om ons heen wervelde kwam ineens tot stilstand toen we elkaar aanstaarden. Een moment later slikte ik mijn protesten in en wendde me af. Tom had gelijk. Stel dat hij zou doodgaan, dan wisten we in elk geval dat hij had gedaan wat hij kon om datgene wat er gebeurde te stoppen.

Kort na enen belde ik met trillende vingers mijn zus. Mijn ouders waren allebei overleden, maar mijn oudere zus en jongere broer woonden dicht bij elkaar in een andere staat. Mijn zus is mijn hele leven al degene met wie ik contact opneem als het goed gaat en als het niet goed gaat. Ze heeft altijd voor me gezorgd.

Zodra ik haar stem hoorde, raakte ik alle zelfbeheersing kwijt die ik nog had weten op te brengen en barstte in tranen uit. 'Er is iets vreselijks aan de hand op school. Ik weet niet of Dylan mensen iets aandoet of dat hij zelf gewond is. Ze zeggen dat hij erbij be-

trokken is.’ Diane kon niets zeggen om mijn tranen te stelpen, maar ze beloofde dat ze onze broer en de rest van de familie zou bellen. ‘We zijn er voor je,’ zei ze nadrukkelijk toen we afscheid namen om de lijn vrij te maken. Toen had ik nog geen idee hoe erg ik haar nodig zou hebben in de jaren die zouden komen.

Tegen de tijd dat onze oudere zoon Byron thuiskwam waren mijn bezeten pogingen om iets – wat dan ook – te doen opgehouden en zat ik aan het aanrecht in een theedoek te snikken. Toen Byron zijn armen om me heen sloeg, verloor mijn lichaam ineens alle kracht en brak ik, zodat hij me vooral overeind hield toen hij me omhelsde.

Ik bleef maar zeggen: ‘Hoe kon hij dit nou doen? Hoe kon hij dit nou doen?’, zonder een idee te hebben wat ‘dit’ was. Met zijn armen nog steeds om me heen schudde Byron zijn hoofd in zwiingend ongeloof. Wat moest hij ook zeggen? Ergens dacht ik: ik ben zijn moeder. Ik moet me beheersen, ik moet een voorbeeld zijn, ik moet sterk zijn voor Byron. Maar ik kon gewoon niets anders dan machteloos huilen, ik was een lappenpop in de armen van mijn oudste zoon.

De politie kwam en ze haalden ons uit het huis, we moesten op de oprit wachten. Het was een mooie dag, zonnig en warm, zo’n dag waarop je het gevoel krijgt dat de lente eindelijk is aangebroken. In een andere situatie zou ik blij zijn geweest dat we weer een lange winter in Colorado hadden overleefd. Maar nu was het mooie weer een klap in mijn gezicht. ‘Waar zijn ze naar op zoek? Wat willen ze?’ bleef ik maar vragen. ‘Kunnen we helpen?’ Uiteindelijk vertelde een agent ons dat ze ons huis en het appartement van onze huurster doorzochten op explosieven.

Het was voor het eerst dat we iets over explosieven hoorden. Meer kwamen we niet te weten. We mochten ons huis alleen nog maar in onder politiebegeleiding. Tom kreeg geen toestemming om naar de school of ergens anders naartoe te gaan. Later hoorden we dat niemand de school binnen had gemogen. De mensen van de Spoedeisende Hulp waren het gebouw pas binnengegaan lang nadat Dylan en Eric waren overleden, omringd door de lijken van hun slachtoffers.

Toen we daar stonden te wachten op de zonnige oprit, viel het

me op dat drie of vier van de agenten SWAT-teamuniformen en naar het leek kogelvrije vesten droegen. Dat verbaasde me eerder dan dat ik ervan schrok. Waarom waren ze bij ons huis in plaats van bij de school? Ze hurkten en gingen ons huis binnen door de voordeur, met getrokken pistool in beide handen voor zich uit, net als in de film. Dachten ze dat wij Dylan verborgen hielden? Of dat Tom en ik een gevaar voor hen zouden kunnen vormen?

Het was heel surrealistisch en wat ik dacht was heel helder: wij zijn de laatste mensen op de wereld van wie je zou verwachten dat ze in deze situatie zouden zitten.

Uren ijsbeerden we als angstige dieren op onze oprit. Byron rookte toen nog en ik zag hem de ene sigaret na de andere opsteken, ik was te overdonderd om te protesteren. De politie wilde niet met ons praten, ook al smeekten we om informatie. Wat was er gebeurd? Hoe wisten ze dat Dylan een verdachte was? Hoeveel schutters waren er? Waar was Dylan? Was hij in orde? Niemand wilde ons ook maar iets vertellen.

Mijn tijdsbesef was verwrongen zoals dat gaat in noodsituaties. Helikopters van de media en politie begonnen lawaaiër boven ons hoofd te cirkelen. Onze huurster Alison, die in het bijgebouw op ons terrein woonde, kwam ons flesjes water en mueslirepen brengen die we niet naar binnen kregen. Als we naar de wc moesten, gingen er twee gewapende agenten mee die aan de andere kant van de deur op wacht gingen staan. Ik wist niet goed of ze ons beschermden of dat we verdacht werden. Beide mogelijkheden vervulden me met afschuw: ik had in mijn hele leven nog nooit iets illegaals gedaan en het was nooit bij me opgekomen om bang te zijn voor mijn eigen zoon.

Terwijl de middag verstreek, bleven wij ijsberen op de oprit. Een gesprek voeren was onmogelijk. De uitlopers van de Rocky Mountains die ons huis omringden hadden me altijd gekalmeerd; Tom en ik zeiden vaak dat we niet de behoefte hadden om te reizen omdat we al op de mooiste plek op aarde woonden. Maar die middag leken de steile rotsen koud en grimmig – gevangensmuren om ons huis.

Ik keek op en zag iemand de oprit op komen. Het was Judy Brown, de moeder van Brooks, een van Dylans jeugdvrienden.

Gealarmeerd door de Littletonse geruchtenmolen dat Dylan betrokken was bij de gebeurtenissen op school, was ze naar ons huis gekomen.

Ik schrok toen ik haar zag. Onze zonen waren goed bevriend geweest in de eerste en tweede klas van de lagere school en waren elkaar op de middelbare school weer tegengekomen, maar waren niet erg close geweest en ik had Judy maar een paar keer gezien sinds de lagere school. We hadden een paar weken geleden een prettig gesprek gehad tijdens een evenement op school, maar nooit iets samen ondernomen, behalve als het iets met onze zonen te maken had, en ik wist niet goed of ik wel in staat was om over koetjes en kalfjes te praten. Ik was te erg in de war om haar te vragen waarom ze was gekomen, maar ik vond het wel raar dat ze op zo'n privémoment opdook. Zij en Alison gingen ieder aan een kant van me zitten op ons zijpad en drongen erop aan dat ik het water opdronk dat ze mee hadden genomen. Tom en Byron liepen met sombere gezichten het voorpad op en neer; allemaal worstelden we met onze eigen versnipperde gedachten.

In mijn hoofd was het één grote chaos. Het was niet mogelijk om de informatie die we hadden in overeenstemming te brengen met wat ik over mijn leven en over mijn zoon wist. Ze konden het onmogelijk over Dylan hebben, 'ons zonnetje', zo'n beste jongen, die me altijd het gevoel gaf dat ik een goede moeder was. Als het waar was dat onze lieve Dylan opzettelijk mensen had verwond, wat was er dan in zijn leven gebeurd, waar kwam dat vandaan?

Uiteindelijk vertelde de rechercheur die de leiding had dat hij ons afzonderlijk wilde ondervragen. Tom en ik wilden maar al te graag meewerken, misschien konden we iets doen om licht te helpen werpen op wat er gebeurde.

Mijn verhoor vond plaats op de voorbank van de auto van de rechercheur. Nu kun je je dat niet meer voorstellen, maar tijdens dat verhoor dacht ik echt dat ik de hele ellende nog recht kon trekken, als ik maar kon uitleggen waarom alles wat ze over Dylan dachten onjuist was. Ik realiseerde me niet dat een nieuwe fase in mijn leven van start was gegaan. Ik dacht nog steeds dat de orde in de wereld zoals ik die had gekend, hersteld kon worden.

Ik drukte mijn trillende handen tegen elkaar aan om ze tot rust

te brengen. Ernstig en intimiderend kwam de rechercheur meteen ter zake: hadden wij wapens in huis? Was Dylan geïnteresseerd geweest in wapens of explosieven? Ik kon hem weinig vertellen waar hij iets aan had. Tom en ik hadden nooit geweren in ons bezit gehad. Alle jongens in onze woonplaats kregen standaard een kindergeweer, maar wij hadden ons daar zo lang mogelijk aan onttrokken – en lieten onze kinderen handgeschreven veiligheidscontracten maken en ondertekenen voordat we ons gewonnen gaven. Ze hadden hun kindergeweer een tijdje gebruikt om op schietschijven te schieten, maar tegen de tijd dat Dylan in de puberteit kwam hadden de kindergeweren hun weg gevonden naar een plank in de garage met modelvliegtuigjes en G.I. Joe-actiepoppen en andere vergeten overblijfselen van hun kindertijd.

Ik herinnerde me hardop dat Dylan een jaar geleden had gevraagd of ik voor kerst misschien een geweer voor hem wilde kopen. Dat verzoek had hij terloops gedaan en kwam onverwacht. Verbaasd had ik hem gevraagd waarom hij een geweer wilde, en hij had me verteld dat het hem leuk leek om naar een schietschool te gaan om te oefenen. Dylan wist dat ik fel tegen wapens ben, dus het verzoek had me overdonderd, hoewel we verhuisd waren naar het platteland, waar jagen een populair tijdverdrijf was en de schietschool een sociale ontmoetingsplaats. Zelf had ik weinig met geweren, maar ze waren een geaccepteerd onderdeel van de cultuur waarin we leefden, en veel van onze burens en vrienden in Colorado hadden als hobby schieten. Dus hoewel ik nooit een echt geweer ons huis zou binnenlaten gingen er door Dylans verzoek bij mij niet echt alarmbellen af.

Ik stelde voor dat we zijn oude kindergeweer konden opzoeken. Met een plagerige glimlach rolde hij met zijn ogen: *mam*. ‘Dat is niet hetzelfde,’ zei hij en ik schudde vastberaden mijn hoofd. ‘Ik zou niet weten waarom je een geweer zou willen hebben en je weet wat je vader en ik ervan vinden. Binnenkort word je achttien, als je er echt een wilt, kun je het dan zelf aanschaffen. Maar je weet dat ik nooit een geweer voor je zou kopen.’

Dylan knikte toegeeflijk naar me en glimlachte. ‘Ja, ik wist wel dat je dat zou zeggen. Ik dacht: ik vraag het gewoon.’ Hij had niet aangedrongen en niet vijandig gereageerd toen ik zijn verzoek

afwees. Het geweer kwam nooit meer ter sprake en ik plaatste het in dezelfde categorie als de andere bizarre verzoeken voor kerst die hij in de loop van de jaren had gedaan. Hij had ook niet serieus gedacht dat we hem een *muscle car* of lessen paragliding cadeau zouden doen.

De rechercheur had nog een andere vraag: was Dylan geïnteresseerd in explosieven? Ik dacht dat hij vuurwerk bedoelde en ik antwoordde in alle eerlijkheid dat Dylan dat leuk vond. Hij had vuurwerk als betaling geaccepteerd toen hij ooit achter een vuurwerkkraampje had gestaan, een van zijn eerste vakantiebaantjes. (Vuurwerk mag legaal verkocht worden in Colorado.) Dus had hij veel vuurwerk, dat hij veilig opsloeg in een grote rubberen ton in de garage. Hij stak de rotjes af op Onafhankelijkheidsdag en dan genoot hij ervan; de rest van het jaar zaten ze in de ton in de garage en keek hij er niet naar om. Dylan verzamelde wel meer dingen. Toen had ik nog niets gehoord over propaan- of staaftbommen, dus ik had geen idee wat de rechercheur me echt vroeg.

Ik voelde me klein en bang op de voorbank van de auto van de rechercheur, maar ik was vastberaden zijn vragen volledig en naar waarheid te beantwoorden. Toen hij me vroeg of ik ooit catalogi of tijdschriften over wapens in huis had gezien, werd er in mijn geheugen iets wakker geschud. Er waren inderdaad een paar catalogi met geweren op het omslag met de post gekomen, in de stroom ongewenst reclaimedrukwerk die we elke dag kregen. Ik had er niet meer aandacht aan besteed dan aan de folders die reclame maakten voor met naam bedrukte babykleertjes of orthopedische hulpmiddelen voor bejaarden en ze weggegooid zonder ernaar te kijken. Dylan had een van die catalogi uit het oud papier gevist. Hij was op zoek naar stevige werklaarzen voor zijn grote voeten en in die catalogus vond hij laarzen die hij leuk vond. Toen we hoorden dat ze zijn maat niet hadden, had ik de catalogus voor de tweede keer weggegooid. Uiteindelijk vond hij laarzen bij een legerdumpshop.

Ik had het gevoel alsof de rechercheur me veelbetekenend aankeek. *Hebbes*. Ineens werd ik defensief en onzeker, ik hoorde mezelf ratelen, ik probeerde die agent aan het verstand te peuteren hoeveel folders er elke dag kwamen en waarom ik niet had gecon-

troleerd aan wie ze geadresseerd waren. Ik dacht dat hij het wel zou begrijpen als ik het maar uitlegde. Ik had altijd vertrouwd op mijn vermogen om problemen logisch aan te pakken en op mijn vermogen om effectief te communiceren. Het drong niet tot me door – en dat zou nog een tijdje duren – dat het mijn versie van de werkelijkheid was die niet klopte.

De rechercheur informeerde naar recente gebeurtenissen en ik vertelde hem alles wat ik me kon herinneren. Een paar weken daarvoor waren we op de universiteit van Arizona geweest. Dylan was er aangenomen en we wilden dat hij er een keer zou rondlopen om zeker te weten dat hij zich er thuis voelde. Slechts drie dagen daarvoor had Dylan, die er knap uitzag in zijn smoking, met het meisje geposeerd dat hem vergezeld naar het schoolbal, opgelaten glimlachend terwijl wij een foto maakten. Hoe kon hij de jongen zijn die ze beschuldigden?

Maar er kwam geen antwoord en geen enkele hoop. Het verhoor was voorbij. Toen ik uit de auto van de rechercheur stapte, voelde het alsof ik op het punt stond in ontelbaar veel stukjes te ontploffen, die in de stratosfeer geslingerd zouden worden.

We mochten nog steeds ons huis niet in. Tom en Byron ijsbeerden nog steeds op de oprit. Een agent vertelde ons dat de rechercheurs wachtten op de explosievenopruimingsdienst: informatie die onze ontzetting en verwarring alleen nog maar groter maakte. Zochten ze naar een bom? Was er in ons huis een boobytrap geplaatst door iemand die Dylan kende? Maar niemand wilde ook maar een vraag van ons beantwoorden en we wisten niet of dat zo was omdat ze niet exact wisten wat er was gebeurd of omdat wij onder verdenking stonden.

Omdat we al zo lang op onze oprit stonden, afgesneden van alle media en het meest recente nieuws, wisten we waarschijnlijk minder goed dan alle andere mensen in Littleton – of de rest van de wereld – wat er aan de hand was. Mobieltjes waren toen nog geen gemeengoed zoals nu; Tom had er weliswaar eentje voor zijn werk, maar hij had geen ontvangst door de zandstenen rotsen om ons huis. De politie had onze huistelefoon in beslag genomen. We waren doodsbang en verward. Het enige wat we konden doen was bidden voor onze zoon.

We zaten buiten in de zon te wachten, hurkend op betonnen afstapjes of leunend tegen geparkeerde auto's. Judy kwam naar me toe. Ze praatte zachtjes, vertrouwelijk, en vertelde me dat Eric een gewelddadige website had gemaakt. Nog steeds helemaal gek van verwarring en bezorgdheid om Dylan, begreep ik niet waarom ze me dat vertelde, tot het tot me doordrong: zij had allang geweten dat Eric gestoord en gevaarlijk was.

'Waarom heb je me dat niet verteld?' vroeg ik oprecht verbijs-terd. Ze antwoordde dat ze het aan de politie had verteld.

De huistelefoon ging constant over. De rechercheur riep me aan de telefoon om met mijn bejaarde tante te praten. Ze had gehoord over een schietpartij in Littleton. (Dylans naam was nog niet genoemd op radio en televisie.) Mijn tante verkeerde in zwakke gezondheid en ik vroeg me af of ik haar wel de waarheid moest vertellen, maar ik realiseerde me dat ik haar binnenkort sowieso niet meer kon beschermen.

Zo voorzichtig mogelijk zei ik: 'U moet u maar voorbereiden op het ergste. De politie is hier. Ze denken dat Dylan erbij betrokken is.' Toen ze begon te protesteren, herhaalde ik wat ik had gezegd. Wat uren daarvoor nog onvoorstelbaar had geleken, begon uit te kristalliseren in een nieuwe en gruwelijke realiteit. Zoals vage vormen met elke volgende klik van het apparaat bij de oogarts veranderen in letters en cijfers, zo begon de omvang van de verschrikkingen voor mij in beeld te komen. Alles was nog steeds één onbegrijpelijke waas, maar ik wist nu twee dingen: dat dat niet lang meer zou duren en dat de verwarring veranderde in een waarheid die me ondraaglijk leek.

Ik beloofde mijn tante dat ik contact zou opnemen en hing op om de lijn vrij te houden voor communicatie vanuit de school.

Toen de schaduwen langer werden, ging de tijd langzamer. Tom en ik worstelden zacht fluisterend met onze onzekerheid. We hadden geen andere keus dan Dylans betrokkenheid te accepteren, maar we konden allebei niet geloven dat hij uit vrije wil aan een schietpartij had deelgenomen. Kennelijk was hij in contact gekomen met een crimineel of met een groepje criminelen die hem hadden gedwongen om mee te doen. Het leek ons zelfs een mogelijkheid dat iemand had bedreigd ons iets aan te doen en dat Dylan

erin mee was gegaan om ons te beschermen. Misschien was hij de school binnengegaan vanuit de gedachte dat het een onschuldige grap was, dat ze deden alsof, en was hij er pas op het laatste moment achter gekomen dat hij echte munitie gebruikte?

Ik kon, ik wilde simpelweg niet geloven dat Dylan vrijwillig mee had gedaan aan het verwonden van mensen. Als dat zo was, dan moest ons aardige, grappige, gekke kind van wie we zoveel hielden, er met bedreigingen, dwang of zelfs drugs in geluisd zijn.

Later zouden we horen dat Dylans vrienden soortgelijke verklaringen hadden verzonnen voor de gebeurtenissen die zich ontvouwd. Niemand van hen dacht dat hij er vrijwillig bij betrokken was. Pas maanden later zouden we weten hoezeer hij erbij betrokken was – en hoe groot zijn woede, vervreemding en wanhoop waren. En zelfs toen worstelden velen van ons ermee om de persoon die we kenden en van wie we hielden te kunnen rijmen met wat hij die dag had gedaan.

We wachtten buiten op de oprit, nog steeds in het ongewisse, en de uren gingen voorbij, in machteloze verwarring terwijl we heen en weer geslingerd werden, van hoop naar vrees. De telefoon bleef maar overgaan. En toen zwaaide de glazen tochtdeur van ons huis opnieuw open en ditmaal kon ik de televisie horen die Tom aan had laten staan in onze slaapkamer; het geluid galmde in de lege kamers. Een plaatselijke journalist deed verslag buiten Columbine High School. Ik hoorde hem zeggen dat er volgens de laatste berichten vijftig mensen gedood waren.

Net als alle moeders in Littleton had ik gebeden voor de veiligheid van mijn zoon. Maar toen ik de nieuwslezer hoorde zeggen dat er vijftig doden waren, veranderden mijn gebeden. Als Dylan betrokken was bij het verwonden of doden van andere mensen, moest hij gestopt worden. Als moeder was dat het moeilijkste gebed dat ik ooit in gedachten had uitgesproken, maar op dat moment wist ik dat de grootste genade waarvoor ik kon bidden niet mijn zoons veiligheid maar zijn dood was.